

EKOBLADET

EKOMUSEUM BERGSLAGEN

MÄNNISKA | MILJÖ | LANDSKAP

Nya besöksmål!

20 nya besöksmål har tillförts Ekomuseums objektslista och det kommer att synas på de nya skyltar som sätts upp i sommar på alla besöksmål, nya som gamla. Samtliga aktiva stiftarkommuner har lagt till nya objekt.

Jag lägger in en lista i detta blad på alla platser, för det kan vara roligt att se de nya besöksmålen för den som är lite nyfiken!

Kring 1 juni kommer även Järnrutten upp på Internet och ganska snart efter det kommer den engelska versionen, så håll utkik. Det finns nämligen mycket att se i Bergslagen.

Och som vanligt kommer sommaren i full galopp med aktiviteter runt omkring på många platser. Det planeras temadagar, visningar och öppet husdagar. Några trevliga sommartips lägger jag in på sista sidan.

Ha nu en skön sommar!

Christina Lindeqvist

Foto Christina Lindeqvist

Mi Abrahamsson och Fredrik Remes planerar för fullt inför sommaren på Flogberget, där de tillsammans ska driva verksamheten i och omkring Gruvstugan.

Kultur, mat och smaker...

Populära Gruvstugan på Flogbergets topp i Smedjebacken lever upp i sommar. Mi Abrahamsson och Fredrik Remes skapar tillsammans en smakfylld kulturupplevelse. Gruvstugan är öppen 20 juni-9 augusti, dagligen kl 12-17.

Mi Abrahamsson är en välkänd guide med stort kulturhjärta, som arbetat med Ekomuseums miljöer i många år. Hon driver företaget MiGA Upplevelser, som står på tre ben: guideservice, båturer på Barken och Café Gruvstugan, kulturarrangemang med mat och dryck.

Nytt för i sommar blir det "gastronomiska" caféet i Gruvstugan! Mi har engagerat Fredrik Remes, som kommer direkt från Grythytte Akademi. Han har ett år kvar på sin utbildning på Örebro Universitet i måltidskunskap och värdskap. Fredrik har tidigare gått på kockskolan i Smedjebacken, där hans yngre bror nu går. De två bröderna ska hjälpas åt i Gruvstugan över sommaren

till alla besökarens glädje. Här blir det temadagar med mycket smaker och många kulturupplevelser. Middagsbokningar under kvällstid mottages av bröderna och Gruvstugan har öl- och vinrättigheter.

Mi har planerat in musikkvällar med namn som Stiko Per Larsson och Anne Feeney, båda kända vissångare med budskap. En kväll satsas på country-rock med både lokala band och ett band från Stockholm.

Det blir även speciella visningar som fackelvandringar i den kolmörka stollgången och möten med gruvfrun. Och barnen får sina särskilda visningar av gruvan. Detta har genomförts i flera år redan och varit mycket populärt.

Gruvstugan 0240-284 44, MiGA 070-610 99 59

Bengt Lindh, fd ritare och konstruktör, maskintekniker samt säljare för Fundia Steel innan han gick i pension. Nu kallar han sig båtolog och gruvforskare samt ägnar även betydande tid åt att arbeta som guide vid Ovako, det stora smält- och valsverket i Smedjebacken.

Bengt berättar att det idag tar en dryg timme att få fram en smälta på 100 ton skrot, köpt efter kvalitetsklasser. Den smältan tappas sen och tillförs legeringsämnen för att bli ett stål av högsta kvalitet. Därefter valsas råämnet ut till stångjärn.

Ovako tar emot grupper för visning och allt kan beskådas - det är ett mäktigt högljutt skådespel.

Tyskgruvorna i Ludvika

Bengt Lindh är gruvforskaren, som tillbringat mycken tid i arkiven och samlat på sig en stor kunskap om gruvdriften i Bergslagen. Om "tyskgruvorna" i Ludvika vet han en hel del. Det är en intressant historia.

Det var genom Bengt Lindh som en ny bok med titeln "Sveriges tyskgruvor" dök upp på Ekomuseums kansli. Författaren är Martin Fritz, professor emeritus i ekonomisk historia vid Handels-högskolan, Göteborgs universitet.

Boken kom ut 2007 och ingår i ett projekt om relationerna mellan Sverige-Tyskland under 1900-talet, finansierat av Vetenskapsrådet.

Ända sen sekelskiftet 1900 har svenska gruvor försörjt de tyska stålverken med järnmalm. Tyskgruvorna drevs i form av svenska aktiebolag. Vem som egentligen var ägare doldes aldrig. Samtida ögon såg det som en normal verksamhet. Järnmalm gick till Tyskland och Sverige fick kol och koks tillbaka – det var handelsbalans. Under andra världskriget blev situationen måhända mer problematisk men det påverkade inte verksamheten vid gruvorna, utan malmexporten till Ruhrområdet fortsatte fram till 1945.

Det sista fredsåret före 1:a världskriget år 1913 var inte bara Ludvikas gruvor i utländsk ägo utan även de i närområdet som Stollberg och Norberg. Redan kring sekelskiftet 1900 var flera gruvor i utländsk ägo.

Dels fanns inga hinder för utlänningar att förvärva gruvor och dels hade nya moderna anrikningsmetoder introducerats, vilket gjorde att den järnfattigare malmen blev lönsam genom anrikning till slig och briketter.

En beryktad svensk affärsskandal kallad den "Metallurgiska härvan" briserade kring 1911 och medförde att små fattiga gruvor med anrikningsverk såldes till tyska stållivverkare. Dessa ägarförhållanden varade sen genom båda världskriegen och tog slut först vid freden 1945.

Det som benämndes Lekombergsgruppen under 2:a världskriget var gruvorna i Lekomberg, Blötberget, Stollberg, Håksberg och nya Noragruvorna. Ägarna var malmagenten Müller i Haag samt stålverk i Ruhrområdet som Hoesch i Dortmund, Krupp i Essen och Gutehoffnungshütte i Oberhausen.

Lekombergs gruva ägdes till 100% av Hoesch, som hade köpt gruvan redan 1910 och bildat GrufAB Lekomberg. År 1936 bröts 70 000 ton malm och anrikades 34 000 ton slig av 140 arbetare.

Bengt Lindh såg som liten pojke malmtågen gå från Ludvika mot Västerås. Då grundlades ett intresse för alla gruvorna runt Ludvika. I 20 år har han medvetet gått igenom 1000-tals bilder i Håksbergs arkiv, scannat och gjort en sammanställning av materialet.

Efter andra världskriget 1945 upphörde gruvdriften vid Lekomberg. Det var bara anrikningsverket som fortsatte i ytterligare något år. Det har gått 63 år sedan arbetarna lämnade platsen och sedan har naturen haft sin gång.

Rester av gruvverksamhet på Lekomberg

Lienshytte masugn med sina ruiner och sin enorma och unika slagghög, en jättetipp som idag är ett viktigt kulturminne.

Foto Christina Lindeqvist

En geo-idé...

...håller på att få en struktur i Riddarhyttan. Det sker i form av ett examensarbete av arkitektstudenten Gustaf Wennerberg i Lund.

Istället för ett hembygdsmuseum, varför inte skapa ett geocentrum, som träffpunkt för en bygd så sprängfylld med geologiskt intressanta platser?

Gustaf Wennerberg gillade tanken

och gör nu sitt examensarbete om ett geocentrum med placering i Riddarhyttan. Det är ett projekt som skulle kunna bli verklighet, så är planen.

Gustaf dök upp som av en lycklig slump. Han sökte efter en lämplig plats en bit ifrån storstaden och Riddarhyttan fanns plötsligt i hans bakhuvud. Gustaf passerade orten som barn, han hade minnen.

Under våren 2009 har Gustaf Wennerberg besökt Riddarhyttan i två om-

gångar och gjort en noggrann research på plats. Arbetet med ritningar och förslag blir klart till hösten.

Han har blivit väl omhändertagen av Johan Torvaldsson t hö på bilden ovan samt Ulla Fredriksson i mitten. De båda arbetar liksom många andra ideellt för Riddarhyttans framtid.

Ekomuseum Bergslagen har intresse av att stödja ett geocentrum och därmed en möjlig geoturism, vilket innebär viktig förnyelse av verksamheten.

Foto Christina Lindeqvist

Besök från Japan

Kazu Ohara, professor i arkitektur på Yokohama National University utanför Tokyo besökte Ekomuseum en snörik dag i februari i år.

Kazu Ohara ser ekomuseet som ett verktyg för samarbete och aktivitet.

Professor Ohara reser mycket och studerar ekomuseer på plats. Han har redan besökt Ekomuseum Bergslagen flera gånger, men återvänder gärna och vill se mera.

Som arkitekt och forskare insåg han att ekomuseet kunde hjälpa japanska pensionärer till ett aktivt och rikare liv. Han hade just ritat ett hus till sina föräldrar integrerat med sin egen familj, ett slags kollektivt boende.

Att se den kollektiva rörelse som finns i ett ekomuseum fångade hans intresse. Han såg möjligheter att aktivera äldre och medverkar idag till att bygga upp ett ekomuseum på Miura-halvön söder om Tokyo: the Miura Peninsula Ecomuseum.

Foto Christina Lindeqvist

Nyhammars herrgård

Herrgården ligger i Nyhammar norr om Ludvika och är en del av den gamla bruksmiljön. Både ryske tsaren och kung Gustav V har varit på besök och övernattnat. Då gick järnvägen fram från Ludvika. Idag fina cykelvägar. I Brukskontoret finns butik för heminredning och presenter, trevligt café och Bed & Breakfast.

Info på www.nyhammarsherrgard.se

Nya besöksmål

Här nedan de nya besöksmål som från och med 2009 ingår i Ekomuseum Bergslagen.

Ludvika:

- Nyhammars herrgård
- Strömsdal - blir ett eget objekt
- Grängesbergs gruvområde
- Lekombergs gruva

Smedjebacken:

- Torrbo bergsmansby – har lagts till Stimmerbo bergsmansby
- Söderbärke kyrkby – hela kyrkbyn har tagits med.

Norberg:

- Thorshammars verkstad
- Kärrgruvans gruvmiljö (omfattar Polhemshjulet, Svinryggens gruvor, Norbergs Gruvmuseum, Mossgruveparken)
- ENJ & Järnvägen, (Kärrgruvan-Norberg-Ängelsberg)
- Gamla Norberg & Engelbrekt
- Olsbenning & Lapphyttan
- Bråfors bergsmansby

Fagersta:

- Fagersta brukssamhälle
- Stationssamhället Ängelsberg

Skinnskatteberg:

- Skinnskattebergs herrgårdsmiljö
- Kolarbyn
- Lokstallet & KURJ, (Köping-Uttersberg-Riddarhyttans Järnväg)
- Krampen
- Uttersbergs bruksmiljö

Hallstahammar:

- Västerkvarn med Kvarnmuseum
- Knytpunkten Strömsholm

Ekomuseum Bergslagen & Järnriket presenterar:

www.jarnrutten.se
www.ironroute.se

Knivveckan Ludvika 6-12 juli

är alltid rolig att besöka. Här säljs handgjorda knivar, hemmasmida knivblad, alla attiraljer för att själv göra sin kniv. Det finns en knivutställning och det tävlas både om den vackraste kniven och om den bästa brukskniven.

Dessutom finns chans att prata med knivmakaren själv för att få tips!

Foto Christina Lindeqvist

Trångforsdagen 16 aug 12-16

Hela miljön runt Trångfors intressanta smedja i Hallstahammar lever upp denna dag. Den livaktiga föreningen, som i åratal har arbetat med att bygga ett nytt vattenhjul, restaurera smedjans interiör inklusive ugnar och hammare, befinner sig på plats för att ta emot besökare och servera traditionell korngrönskaka med fläsk och lingon. Strömsholms kanal intill med eventuella prämbesök och slussning höjer stämningen.

Sommartips

Att servera sommartips i Ekomuseum blir som ett färgglatt lapptäcke! Och glöm inte bort "Järnrutten".

"Järnets Dag" 4 juli 9-13

infaller varje år första lördagen i juli i Karmansbo imponerande smedja. Att se och höra en sju ton tung hammare, som drivs av ett kraftfullt vattenhjul, slå mot glödande järn och se smedernas snabba arbete med utvalsning av järnet till ett långt stångjärn – det ger en insikt om slitet, uthålligheten och styrkan som krävdes varje dag av smederna.

Röda Jorden 2 aug 9-14

En dag i skogen för 2 500 år sen - det är Röda Jordens Dag - passande för hela familjen. Följ med och hämta rödjord i en linnepåse och se sen hur du kan framställa järn i en enkel ugn där du får hjälpa till att elda med ved. Det tar några timmar men det finns mycket att göra under tiden. Skjuta vildsvin med pilbåge eller jobba med en stockbåt. Det är mycket folk i skogen den dag, precis som för 2 500 år sen.

Ekorådsresan

Fredag 28 aug bär det iväg!

Vi reser i år till Vallonbruk Uppland, Dannemora gruva och Österbybruk.

Som vanligt är resan förbehållen våra ideellt arbetande i hela Ekomuseum.

PRELIMINÄRT PROGRAM:

08.00 Avfärd från Hallstahammar

anslutning med hyrd minibuss från norra Ekomuseum alternativt egen bil med bilersättning.

10.00 Dannemora gruva

Visning och rundvandring med guide

12.00 Lunch i Österbybruk

på Wärdshuset Gammel Tammen

13.00 Vallonsmedjan

Visning av stångjärnssmide i den nyrestaurerade smedjan. Vi räknar med att få se vattenhjul och hammare igång - kanske ett glödande stycke järn.

Efteråt finns tid för rundvandring på bruket, besök i orangeriträdgården samt Bruksboden för er med intresse.

15.00 Eftermiddagskaffe

hos Karin på Stallbacken

16.00 Samling för återfärd

18.00 Ankomst till Hallstahammar

och hemfärd för dem som anlänt med minibuss eller egen bil. Samåkning förordas.

Anmälan: christina@ekomuseum.se

Detaljerat program skickas ut per mejl i god tid före avresan.

Kostnad per person: 150 kr

Nils Nils gata 7, 771 53 Ludvika
Tfn 0240-66 30 82, Fax 0240-748 60

info@ekomuseum.se

www.ekomuseum.se

Ansvarig utgivare & redaktör:
Christina Lindeqvist